

Izlaganje
predsjednika Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Radula Novovića
na Konferenciji povodom obilježavanja
Međunarodnog dana sjećanja na žrtve Holokausta

Poštovani predsjedniče Skupštine,
Koleginice i kolege,
Vaše ekselencije,
Dame i gospodo,

Današnji datum, 27. januar, ima posebno mjesto u istoriji Evrope i svijeta. Na ovaj dan oslobođen je najveći koncentracioni logor, Aušvic-Birkenau, u kome je živote izgubilo preko milion ljudi. Generalna skupština Ujedinjenih nacija izglasala je prije, petnaest godina, da se, stoga, 27. januara obilježava kao Međunarodni dan sjećanja na žrtve Holokausta. Kao što znate, u ovom genocidu stradala je jedna trećina jevrejskog naroda, odnosno šest miliona ljudi, od kojih preko milion djece.

Država Crna Gora i njene institucije učestvuju u obilježavanju ovog datuma. Prije godinu dana, Skupština Crne Gore je održala Konferenciju tim povodom, a danas smo se opet okupili, sa zadatkom da ne dozvolimo da patnje nevinih žrtava budu zaboravljene. Kao predstavnik odbora u čijoj je nadležnosti prosvjeta, napominjem da crnogorski obrazovni sistem ima važnu ulogu u prenošenju istorijskog sjećanja na Holokaust novim generacijama, putem osnovnoškolskih i srednjoškolskih udžbenika koji obrađuju ovu temu. Istu svrhu ima i *Dnevnik Ane Frank*, kao već višedecenijska obavezna lektira u osnovnim školama u Crnoj Gori.

Zašto je nužno raditi na očuvanju ovog sjećanja? Nema veće i užasnije opomene od Holokausta, a koja se toliko lako zaboravlja. Mlađim generacijama događaji Holokausta često zvuče kao daleka prošlost, ili imaginacija nekog filmskog režisera. Dužni smo da ih naučimo da ta najveća tragedija u istoriji čovječanstva nije samo puko istorijsko gradivo, udaljeno od stvarnosti u kojoj danas žive.

Podsjetimo, ideologije nacizma i fašizma nastale su, nažalost, upravo na tlu prosvijećene evropske civilizacije. One nijesu specifikum određenih nacija, od koga je ostatak svijeta imun. **U ovim ideologijama prepoznaju se psihološki mehanizmi čije se klice mogu naći u svakom društvu. Upravo zbog toga Holokaust treba da bude najvažniji podsjetnik pri kalibraciji etičkog i političkog kompasa čovječanstva.** Jer, on nam ne ukazuje samo na zlo u drugima, već, prije svega, na opasnost koja se možda krije u nama samima. Zato smatram da današnje društvo treba da u mnogo većoj mjeri razvija moralno otrežnjenje koje sa sobom nosi svijest o Holokaustu. Onda ne bi više bilo moguće da se sa tolikom lakoćom mnogim društvenim akterima „omaknu“ ekstremizam, ksenofobija i rasizam, kao što je to sada slučaj. Zato konferencije poput današnje nijesu samo protokolarna rutina, već odraz suštinskih ljudskih razloga koji nas obavezuju, kao nosioce odgovornosti.

Niko ne može biti ponosan na rezultate ankete CNN-a, koja je prije par godina pokazala da trećina Evropljana zna malo ili ništa o Holokaustu, dok je antisemitizam u porastu. Istovremeno smo svjedoci jačanja ekstremne desnice i populizma u Evropi i van nje. Neshvatljivo je da ima onih koji Holokaust tretiraju kao prevaziđenu temu, ili je relativizuju stavljajući je u kontekst njihovih preferencija, spekulacija i teorija zavjere u odnosu na savremene političke konstelacije. Naročito kada se sjetimo toga da još nijesu izbljedjeli istetovirani logoraški brojevi na rukama preživjelih.

Jedan od njih, Menahem Haberman iz nekadašnje Čehoslovačke, nedavno je posvjedočio agenciji AFP o vremenu kada je kao dječak stigao u Aušvic: *Ondje je bio kanal i morao sam sipati pepeo u vodu. Nisam znao šta radim. Kada sam se vratio, pitao sam jednog iskusnijeg logoraša: „Šta sam to radio?“ Rekao mi je: „Cijela tvoja porodica pretvorena je u taj pepeo četiri sata nakon dolaska“. Tada sam shvatio gdje sam. Svaki dan mislim o tome, posebno noću. Sedamdeset i pet godina poslije, mi i dalje živimo s tim, ne zaboravljamo... ne možemo zaboraviti.*

Teško se može naći narod koji je kroz istoriju stradao kao jevrejski, a da je dao veći doprinos čovječanstvu. Jevreji čine petinu od ukupnog broja svih dobitnika Nobelove nagrade, iako je njihov udio u svjetskoj populaciji svega 0,2%. Jevrejska

kultura ostavila je traga i u našoj državi. Istorija Jevreja na području današnje Crne Gore stara je dvije hiljade godina, o čemu govore arheološki ostaci pronađeni u drevnoj Duklji. Jedna smo od rijetkih država u Evropi u kojoj nije bilo koncentracionih logora tokom Drugog svjetskog rata.

U savremenom životu Jevrejske zajednice u Crnoj Gori posebnu ulogu imao je pokojni g. Jaša Alfandari. Koristim priliku da, kao i na prošlogodišnjoj konferenciji, podsjetim na njegovu izjavu da **u Crnoj Gori antisemitizam ne postoji**.

Jevrejski narod je u Drugom svjetskom ratu poslužio bezumnoj politici kao lak plijen na koga je svaljivana krivica za sve što je odgovaralo interesima ratne propagande. Tragedija rata i Holokausta bila je kasnije glavni podsticaj za sprovođenje ideje o ujedinjenoj Evropi. Evropska unija izrasla je neposredno iz svijesti o tome da su mržnja, netrpeljivost i ekstremni nacionalizmi gotovo razorili naš kontinent. Budućnost više ne možemo tražiti u idejama izolacije, zidova, getoizacije i šovinizma. Očuvanje sjećanja na Holokaust, dakle, ima posebno mjesto – njegova uloga nikad nije bila da razdvaja ili podstiče rasni revanšizam – nasuprot tome, ono ujedinjuje i čini da zaboravimo na razlike, nijemi pred neopisivom jezivošću ono što se desilo. **Takvo sjećanje budi iz nacionalističkog bunila i osvještava da smo u osnovi prije svega ljudska bića, pa tek onda pripadnici nacija.**

Uostalom, onaj ko ne zaštiti drugoga od sebe, nije ni dostojan da predstavlja naciju. Zato, da se takvi zločini više nikada ne bi ponovili, zauvijek čuvajmo sjećanje na stradanje jevrejskog naroda u Holokaustu, kao i na antifašističke vrijednosti kojima je istorijski privržena država Crna Gora.

Hvala na pažnji.